

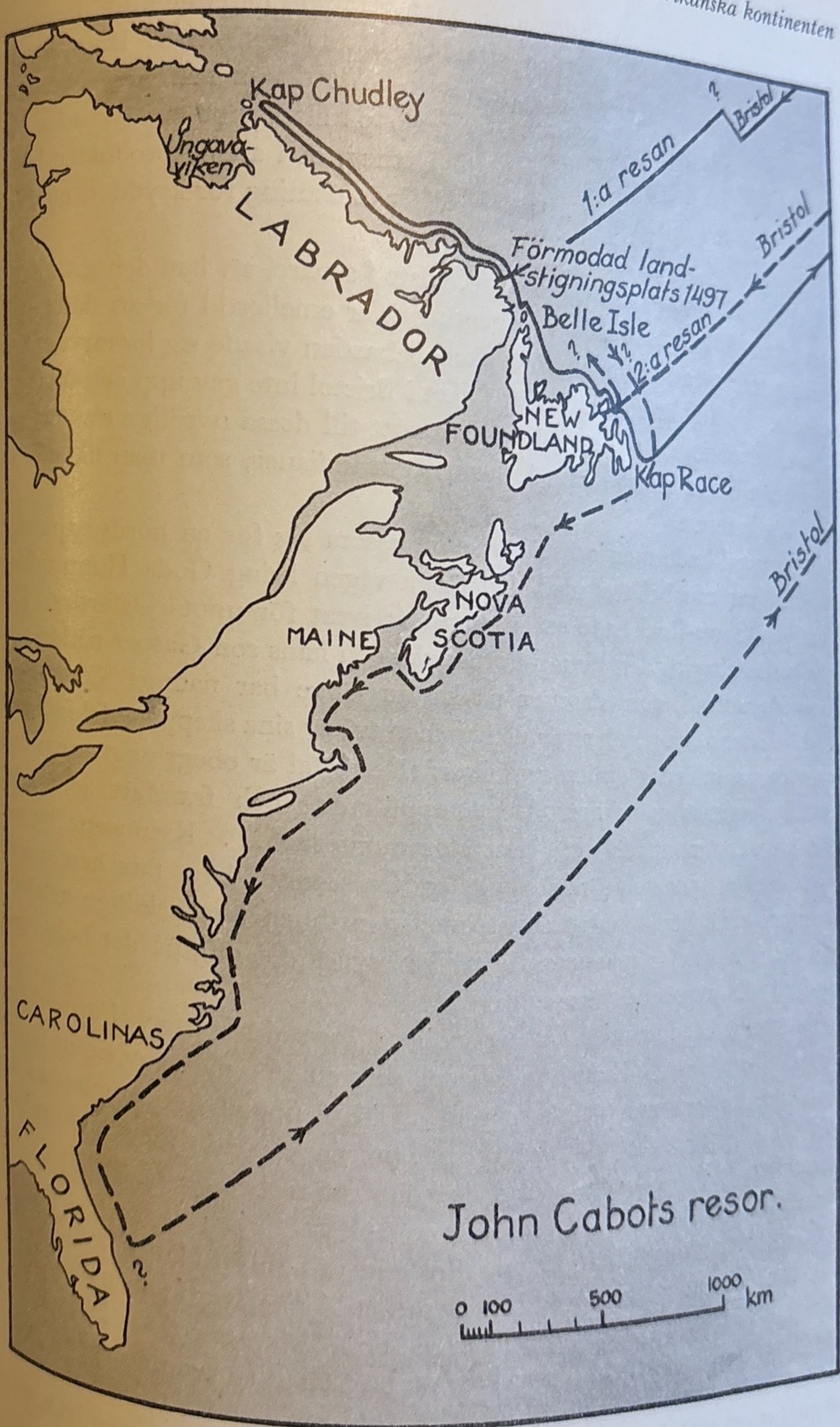
DEN NORDAMERIKANSKA KONTINENTEN

SÖKANDET EFTER EN NORDVÄSTPASSAGE

••
Äran av att under 1400-talet såsom den förste ha landstigit på Amerikas fastland tillkommer inte Columbus utan Giovanni Cabotto, av engelsmännen kallad John Cabot. Mycket veta vi inte om honom. Troligen var han född i Genua och blev därefter naturaliserad venetianare tills han slutligen överflyttade till England, där han slog sig ned i Bristol. Härifrån hade, som vi redan berättat, flera expeditioner under de senare åren utgått för att bl. a. söka efter Brasilön. Ingenting kunde vara naturligare för en starkt expanderande köpstad än att se sig om efter nya handelsområden. Uppe vid Island hade det blivit trångt och stundom rent av otrevligt, i synnerhet sedan de råbarkade männen från Bristol i en sammandrabbning dödat guvernören, vilket medfört politiska förvecklingar med Danmark och 1478 rent av lett till krig.

Det är därför ingen tillfällighet att Cabot och hans tre söner vid denna tidpunkt erhöll kungligt patent, daterat 5 mars 1496, att starta en expedition till länder »ännu okända för de kristna». Vi veta just inte mer om denna resa, som företogs sommaren 1497, än att den utfördes med ett litet fartyg om endast aderton mans besättning. Venetianska sändebudet i London kunde till sin regering inberätta, att »havet varit fullt av fisk, vilken kan fångas inte endast med nät, utan också med en korg, i vilken man lägger en sten, så att korgen sjunker i vattnet. De påstå, att de därifrån vilja bringa hem en sådan myckenhet fisk, att England inte kommer att ha någon vidare nytta av Island, från vilket en mycket stor handel med fisk, kallad stockfisk, försiggår.» Det är tydligt att Cabot nått de fiskrika bankarna utanför Newfoundland. Harrisse antar att han siktade land söder om Belle Isle, varefter han fortsatte mot norr så långt som till Kap Chudley i norra Labrador och sedan vände. I höjd med Kap Race anträdde hemresan. Andra, bland dem Nansen, hävda att Cabot nådde så långt åt söder som till Maine. Vare detta hur som helst; i räkenskaperna för Henrik VII:s privatkassa finner man för den tionde augusti 1497 följande post: »Till honom, som fann den nya ön, 10 pund», en högst måttlig betalning för ett stycke imperium.

Redan året därpå företog Cabot en andra resa och nådde därvid åter en gång Amerikas fastland innan Columbus startat på sin tredje. Liksom

förra gången styrde han mot norr, men ändrade därefter kurs, passerade New Foundland och Nova Scotia och nådde troligen så långt söderut som till Florida, varefter han återvände. Att denna märkliga resa på sin tid inte väckte mera uppseende beror väl på att Cabot misslyckades i sin huvuduppgift: att finna sjövägen till Cathay, och att de produkter Nordamerika kunde bjuda syntes vara en dålig ersättning för kryddor, guld och siden.

Sebastian Cabot, John Cabots son, påstod senare, att han deltagit i denna resa samt själv lett en sådan. Ingenting talar emellertid för att detta överensstämmer med sanningen, för vilken Sebastian visade sig ha mycket liten respekt. Tydligt är emellertid att folket i Bristol inte gav upp och under de följande åren ha en rad expeditioner avgått till dessa nordliga trakter, varifrån man bland annat hämtade hem några indianer, som man liknade vid »osjäliga kreatur».

I Portugal hade man också börjat intressera sig för en nordvästpassage, då man var missbelåten med den långa vägen kring Goda Hoppsudden. Familjen Corte-Real hade sedan gammalt ivrat för upptäcktsfärder. João Vaz hade deltagit i den Pining-Pothortska och hans son Gaspar nådde 1501 New Foundland, som därefter på kartan länge bar namnet Corte-Reals land. Under nästa resa hemsände han med två av sina skepp en del indianer, om vilka en italiensk diplomat skriver: »Deras tal är obegripligt, men utan hårdhet, snarast mänskligt. Deras uppförande och framfart är mycket blid, de skrattar en del och visar stor munterhet... Kvinnorna ha små bröst, vacker figur och särdeles tilltalande utseende, deras färg kan snarare beskrivas som vit än något annat, medan männen äro åtskilligt mörkare. Om det inte var för männens vilda blick, synes det mig på det hela taget, att de i alla avseenden äro som vi.»

Det tredje skeppet med Gaspar ombord kom aldrig åter. Förmodligen blev det borta i isen. Hans bror Miguel, som ett år senare gav sig ut för att söka honom, försvann också spårlöst. Därpå uppgåvo portugiserna sitt sökande efter nordvästpassagen, ty spanjorerna hävdade med bestämdhet, att existerade den — vilket också de höllo för troligt — så låg den inom deras område.

Så småningom hade det gått upp för de mera upplysta lärde, att Amerika inte var Asien utan låg som en barriär mellan denna kontinent och Europa. Beviset fick man genom Magellans expedition. Man bör dock hålla i minnet att denna kunskap var förbehållen ett litet fåtal, ty även efter Vespuccis skrifter, som man skulle kunna beteckna som ren läsning för folket, rådde osäkerhet om inte Amerika åtminstone finge betraktas som sammanhängande med och en del av Asien. Detta gällde då i första hand kontinentens nordligare del. Människor ha tydligen i alla tider lidit av något slags geografiskt

symmetribehov och detta gällde även spanjorerna. När man nu funnit en sydlig led, vore det då inte möjligt att också finna en nordlig och snabbare. Men för Spanien var det mera lönande att upptäcka nya guldländer än besvärliga passager till ett Asien, som ändå var i portugisisk hand. Trots detta hade man pliktskyldigast gjort små framstötter mot norr. Pineda följde 1519—20 kusten av Mexikanska viken och seglade från Florida åt väster, varvid han upptäckte Mississippi, som av honom döptes till Rio del Espíritu Santo. På kejserligt initiativ utsändes från Spanien Magellans otrogne lots Esteban Gómez, som vid skeppsrådet i Magellans sund opponerat sig mot resans fortsättning och sedan deserterat. När han år 1524 avseglade hade han order att huvudsakligen söka efter en nordvästpassage. Han valde att liksom sin föregångare år 1520, portugisen Alvares Fagundes de Vianna, följa i fiskeflottans spår. Genom den södra farleden inträngde han i S:t Lawrencebukten, där han dock knappast kom längre än till Anticosti. Här vände han och med sydlig kurs sökte han sig ner till Kap May, ett något besynnerligt sätt att fullfölja sin uppgift att söka efter en nordvästpassage. Det är märkligt, att av de många expeditioner — de mindre viktiga ha här förbigåtts —, som under årens lopp varit inne i S:t Lawrencebukten, ingen enda upptäckte den mäktiga flod, som mynnar ut däri och som utgör Canadas viktigaste vattenväg.

New Foundlandsbankarnas fiskrikedom hade mäktigt lockat de driftiga fiskarna i England, Frankrike, de baskiska provinserna och Portugal. Efterfrågan på stockfisk, fastedagens speciella föda, var trots de nya kätterska lärorna större än tillgången, och dessutom jagade de hårdföra baskerna valross och val. Vid det främmande landet, Kungens av Portugal land, Corte-Reals land, det nyfunna landet, fanns en större rikedom på allt detta än man någonsin drömt om. En av de obesvarade frågorna i de geografiska upptäckternas historia är när de första fiskarna började sitt näringsfång på bankarna. Gäckande, mångtydiga notiser dyka upp i klosterräkenskaper, stadskrönikor och brev från Dieppe, Saint Malo, La Rochelle, Guipuzcoa, Västengland och Nordportugal om nya rika bankar och det talas om omätliga mängder stockfisk, om vilka vi åtminstone veta att de ej kommo från Island. Vid 1500-talets början ha vi belägg för flottor om hundratal fiskefartyg utanför New Foundland. Ingenting hindrar emellertid att sådana redan tidigare varit där, ty dessa rapporter härstamma från de först nu uppdykande upptäcktsresandena. Årtalet 1500 ger i själva verket stöd för hypoteserna om landets tidigare upptäckt. Skulle verkligen på tre år nyheten om de fiskrika vattnen spritt sig från Bristol, där Cabot efter sin första resalade till, men där han säkert endast för sina intressenter uppenbarade vad han upptäckt, ända till de baskiska provinserna och Portugal? Och skulle man därifrån på tre år ha hunnit med att bygga de nya fiskebåtar, som be-

hövdes i sådan mängd, att man kunde översända hundratals fartyg? Ett svar på dessa frågor skulle vara av stort intresse.

Efter engelsmän, portugiser och spanjorer uppträda nu fransmännen i samma trakter. Frans I, kejsarens dödsfiende, var inte den som utan vidare böjde sig för påvliga bullor och han måste ha skrattat när han läste de förmätna spanska juristernas och teologernas standardformulär för besittningstagandet av hedniska kuster. Frans var djärv nog att ironiskt uttala vad andra nationer tänkte om demarkationslinjer och påvliga zoner när han betvivlade att »Adam insatt den portugisiske och spanske konungen som universalarvingar; om så var förhållandet önskade han se skriftligt på saken».

Mindre för de eventuella upptäckternas skull än av lust att förarga kejsaren utsände han därför år 1524 florentinaren Giovanni di Verrazano till Amerika. Redan valet av denne var en dödlig förolämpning. Sjörövaren Verrazano, som av spanjorerna benämndes Juan Florentin eller Florin och någon gång bara Fransmannen, hade i sin ungdom varit i Syrien och Egypten, engagerad i silke- och kryddaffärer. Han synes ha deltagit i en portugisisk kryssning till östern och varit med spanjorerna i Karibiska havet. Väl kände han havets vägar och i motsats till de flesta var han en överdängare i att uträkna ett fartygs position. Genom hans upplysningar kunde hans broder Hieronymus 1529 rita en världskarta, som var den mest exakta och fullständiga för sin tid.

Men främst var han sjörövare. Det fartyg varmed Cortez efter Montezumas död sände en del av hans underbara skatter till sin konung, skatter som inte endast bestodo av guld, silver, härliga fjäderarbeten, pärlor, smaragder, de utsöktaste guldarbeten utan också av levande fåglar och pumor, hade haft en svår överresa. Kapten Quinoñes hade fått huvudet kluvet efter ett gräl om en kvinna och blivit kastad över bord och under en storm kom en puma lös ur sin bur. De soldater och sjömän som räddat sig upp i riggen hetsade den från sina säkra platser mot de stackare, som lupo obeväpnade omkring på däck. När puman äntligen var nedgjord var en man död och fyra svårt sårade. Men detta var endast småsaker, ty i höjd med Kap S:t Vincent siktades ett misstänkt fartyg. Det var florentinaren och snart kunde Frans I få sin kungliga del av kejsar Karls skatter, något som inte litet förtröt den senare.

Den forskningsresa som Verrazano nu startade visar inte endast att han var en av de mest framstående navigatörer, som någonsin levat, utan också att man kan — och fördelaktigt — kombinera geografiska upptäckter med sjöröveri. Han nådde den nya kontinenten i höjd med Nordcarolina, antagligen nära den plats där staden Wilmington nu ligger, i ett land »som aldrig setts av någon, varken i gammal eller ny tid».

När han inte fann någon god hamn under sin färd mot söder stävade han i stället mot norr. I sin rapport till konungen skriver han: »Många människor, som sågos komma ner till stranden, flydde, då vi närmade oss, men då de tillfälligtvis stannade, tittade de med förvåning tillbaka mot oss, och omsider blevo några av dem genom upprepade, vänliga gester bevekta att komma till oss. De utvisade den största glädje att se oss och förundrade sig över våra kläder, åsyn och hudfärg. Därpå visade de oss genom tecken var vi med större säkerhet kunde ligga med vår båt och erbjödo oss några av sina matvaror De gå fullkomligt nakna, med undantag av att de kring länderna bära skinn av små djur liknande mårdar fastsatta med ett bälte av flätat strå, till vilket de runt hela kroppen fästa svansar av andra djur, som hänga ned till knäna. Det övriga av kroppen och huvudet är naket. Några bära kransar liksom av fågelfjädrar.»

Därpå bar det vidare norrut. Förhållandet till indianerna artade sig till det bästa. Vid ett tillfälle hade en matros av infödingarna räddats ur bränningarna och hans kamrater betogos av skräck, då de sågo dessa tända upp en eld. Men de stekte ingalunda den skeppsbrutne utan värmde honom endast efter det kalla badet, så att han efter en stund själv kunde gå ombord. Infödingarnas vänliga uppträdande hindrade naturligtvis inte Verrazano att röva bort en åttaårig pojke för att ta honom med som ett levande vittne till Frankrike. Längre norrut fann man »ett härligt ställe mellan några branta klippor, mellan vilka en mycket stor och vid utloppet djup flod banade sig väg mot havet. Ett än så tungt lastat skepp kunde löpa in i flodmynningen med hjälp av tidvattnet, som här stiger åtta fot. Men då vi lågo för ankar på en lämplig plats ville vi inte löpa risken att gå upp med vårt skepp utan kunskap om flodens lopp; vi togo därför båten och rodde upp i floden, där vi funno stränderna tätt befolkade. Invånarna skilde sig inte mycket från de andra (som setts tidigare under resan) och voro utstyrda med fjädrar i olika färger. Vi fortsatte omkring en halv legua uppåt floden, där vi sågo att den skapade den skönaste sjö, tre leguas i omkrets, på vilken de rodde från ena stranden till den andra med trettio eller flera av deras små farkoster, fyllda med människor, som kommo för att se på oss.»

Detta är i all enkelhet berättelsen om upptäckten av Hudsonfloden och det ställe där världens största stad nu ligger.

Sedan man passerat Long Islands kust och upptäckt Block Island, som Verrazano fann likna Rhodos, något som ännu går igen i staten Rhode Islands namn, löpte skeppet in i Narragansetbukten, varefter man fortsatte utanför det flacka Kap Cod. Landet var täckt med stora barrskogar, vilket tydde på kyligare klimat, och folket var betydligt mera barbariskt än de sydliga stammarna. Fientligheterna kulminerade när man nått Nova Scotia, vilket tyder på att indianerna där redan hade kännedom om de vitas

verkliga karaktär och metoder i umgänget med »hedningar». De nordliga indianerna läto vid byteshandeln förstå, att de önskade yxor och knivar; fiskarna på New Foundlandsbankarna hade tydligen redan börjat påverka den rådande stenålderskulturen och börjat en inkomstbringande affär i pälsverk. På grund av proviantbrist styrde man sedan hemåt och ankom lyckligt till Dieppe efter den första undersökningen av Nordamerikas hjärtprovinser.

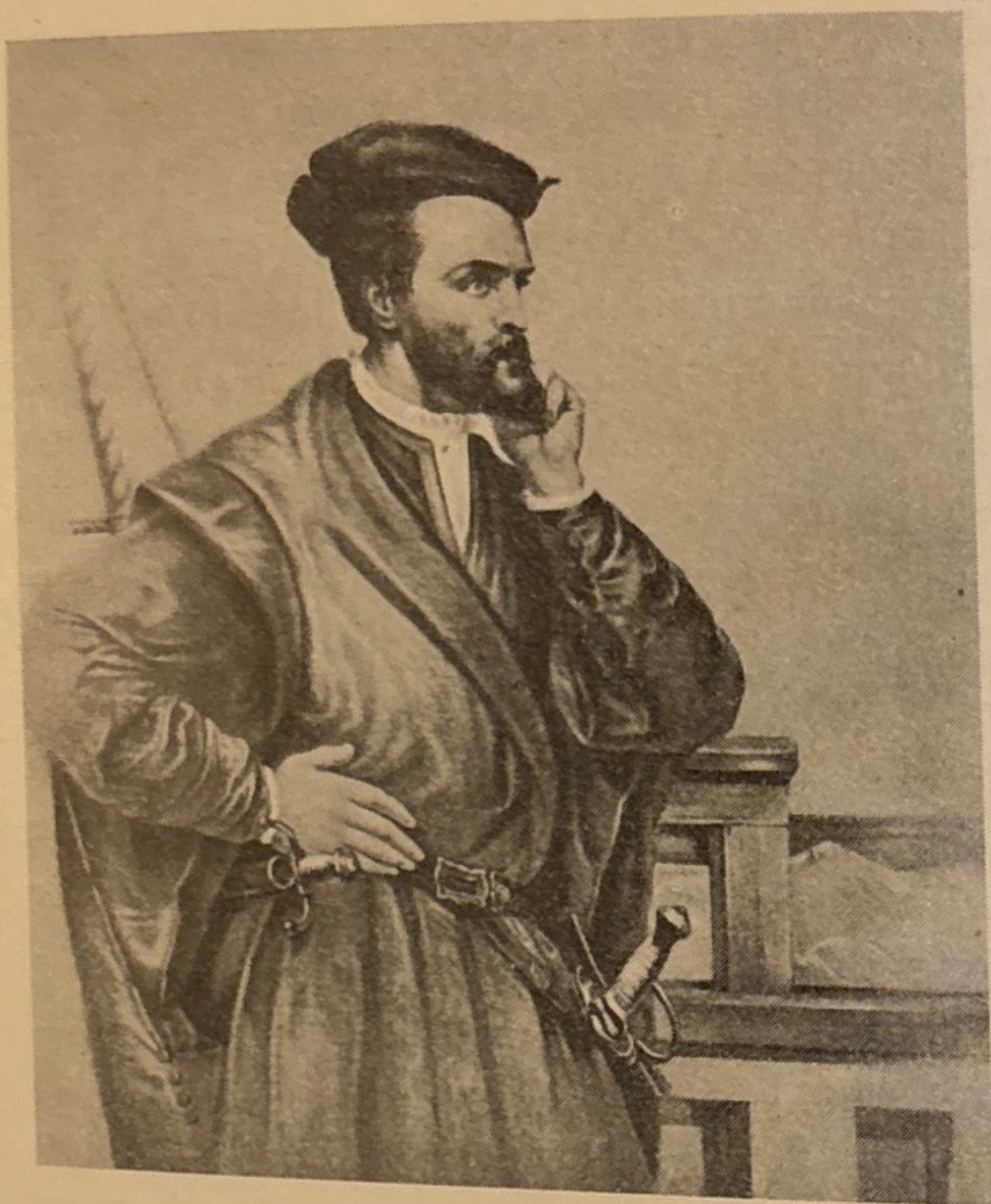
Om Verrazanos vidare öden är det tillräckligt att citera Karl V:s krönikör: »På den tiden fanns det en berömd fransk pirat vid namn Juan Florin, som under aderton år hade rövat på havet, plundrande spanjorer och venetianare och italienare och alla fiender till konungen av Frankrike, vilken på ett år hade givit honom 4 000 kronor för att utrusta hans skepp och kriga med hans fiender; och den tredje oktober igenkände sex baskiska galleoner piraten Juan Florin på höjden av Kap Vincent, och när de varseblevo den förut sagde piratens flotta beslöto de att attackera och slåss med honom, och de kommo långsides och hakade i med änterhakarna och en sådan vild och hård kamp utkämpades, så att den rasade från klockan åtta på morgonen till två på eftermiddagen, och piraten Juan Florin anföll och försvarade sig behjärtat, men till slut, då hans olyckas timme slagit, sänkte de galleonen han var på och togo honom till fånga. Han sattes i fängelse och bekände, att han hade rövat och sänkt 150 skepp och galärer och galleoner och skonare och brigantiner och att han en gång hade tagit ett skepp tillhörande Kejsaren som kom från Indien med mer än 30 000 guldpesos. . . . När Kejsaren blev underrättad om hans tillfångatagande, befallde denne, att han skulle avrättas, och hans tillfångatagare, som voro på väg att sätta honom i fängelset mötte budbäraren, som Hans Majestät sänt ut med befallningen i Colmenar de Arenas, och därför blev han halshuggen på torget i den staden. Och när de uppläste hans dom sade han dessa ord: »O Gud hur har Du kunnat tillåta en sådan sak att hända. O Lycka hur har du kunnat bringa mig till ett sådant sakernas tillstånd? Är det verkligen möjligt att jag, som har dödat så många, måste dö för en enda mans hand? Han erbjöd 30 000 dukater i lösen för sitt liv, men den gode Kejsaren föredrog att bringa bovens missgärningar till ett slut hellre än att mottaga hans pengar.» Så dog den store upptäckaren och sjörövaren Verrazano som förvärvat den penninghungrige flamländaren Karl V:s fiendskap till den grad, att han avstod från hela 30 000 dukater och hellre såg honom död.

Krig, nederlag och dåliga tider hade hindrat franska kronan från att fortsätta undersökningarna i de nya provinserna men från Verrazanos stad Dieppe utgick en rad expeditioner. Juan Terrier, en av hans män, förerade åter sjöröveri i Karibiska havet med upptäckter i Nordamerika och familjen d'Angos expeditioner härjade från Antillerna till Canada. En

enda av dessa gav den ståtliga summan av 280 000 000 maravedi. Först 1534 utsändes av konungen den djärve bretnaren Jacques Cartier som med två skepp avseglade från Dieppe. Cartier var antagligen redan förtrogen med de trakter han fått order att undersöka, ty han hade varit intresserad i New Foundlandsfisket. I instruktionen stod, att han såväl skulle undersöka New Foundlandstrakten som söka efter en nordvästpassage. Efter tre veckors händelselös resa nådde de fiskehamnen S:t Catherine och härifrån styrde de till Belle Islesundet. Egendomligt nog höllo de sig till sundets södra kust i stället för dess norra, i vilket fall de skulle nått ön Anticosti. Nu upptäckte de i stället Kap Ray, öns sydvästligaste udde. De små Magdalenaöarna och Prins Edwards ö siktades sedan, men okunniga om att den senare var en ö, höllo de nordlig kurs och kommo slutligen in i Baie de Chaleur, som de i början togo för den nordvästpassage de skulle söka efter. Det tog sin tid innan de upptäckte att de misstagit sig, varför de fortsatte runt Gaspéhalvön. Den stora S:t Lawrencefloden låg nu framför deras bog, men olyckligtvis fingo de sikte på norra stranden och seglade dit, varifrån de sedan återkommo till sin utgångspunkt Belle Islesundet. För dem måste det vatten de befärit ha tett sig som en landomgiven stor bukt precis som för portugisen Fagundes fjorton år tidigare, vilken kom in i viken genom det sydliga inloppet och gjorde resan i omvänd riktning. Cartier hade överallt uppsatt kors som markerade att han tagit landet i besittning för franske konungens räkning. Han hemförde två indianer, som snart lärde sig tala franska och som gävo nyttiga upplysningar om Canadas geografi. Själv var han ganska missbelåten med landet, i synnerhet trakten på vikens nordsida som han ansåg mest lämpad för vilda djur. Han skrev: »Kort sagt, jag tror, att det är detta land, som Gud gav till Kain.»

Den första expeditionen måste tydligen på högsta ort ha gjort ett gott intryck, ty redan nästa år startade Cartier med tre skepp; det största, *Grand Hermion*, mätte 120 ton. Genom Belle Islesundet styrde han in mot Anticostiön, där hans indianer upplyste honom om att han nu närmade sig en stor flod, »vilken blev trängre ju längre de kommo in i Canada och som fortsatte så långt mot väster, att de aldrig hört talas om någon som hade nått dess källor». Den tionde augusti lät man ankarna gå i en vik som man efter dagens helgon kallade S:t Laurentius. Sedan överfördes detta namn — på engelska S:t Lawrence — inte endast på hela den väldiga havsbukten utan också på floden, som mynnar däri.

Efter att noga ha undersökt den nordliga sidan av bukten för att konstatera att ingen passage därifrån kunde föra ut i Söderhavet seglade Cartier in i floden »för att fara mot Canada». När de lågo till ankars utanför bifloden Saguenay omtalade deras tolkar att den ledde upp till ett kungarike med samma namn. Allt längre gick färden uppför den väldiga vattenleden

Jacques Cartier. Efter en målning i S:t Malo.

tills man nådde den ö som nu kallas Isle of Orleans, men som av renässansmannen Cartier för dess vilda vinrankors skull visserligen inte döptes till det klassiska Vinland men till Bacchusön. Här i närheten, vid det nuvarande Quebec, låg den indianska byn Stadacona.

Där bifloden S:t Charles rinner in i S:t Lawrence lade man upp de två största fartygen, varpå Cartier med femtio man i det minsta fortsatte uppåt för att möjligen på denna väg nå ut till det andra havet. Genom tolkarna hade man lyckats komma på vänskaplig fot med indianerna, som utgjordes av med irokeserna besläktade stammar, som fransmännen senare gävo ökonamnet huroner. Cartier för sin del ansåg att det land han kommit till var konungariket Canada, vars härskare var en viss Donnacona. Denne var i själva verket en vanlig byhövding och Kanáda är ett huroniskt ord — etymologien dock osäker — som betyder by eller boplats.

Man hade hört talas om en stor »stad» vid namn Hochelaga och trots den framskridna årstiden fortsatte man uppför floden. Där den vidgade sig till en sjö, Lake S:t Peter, måste pinassen vända och man fortsatte i två roddbåtar. Den 2 oktober nådde man sitt mål. Där den stora staden Montreals kajer och magasin nu äro belägna trängdes på stranden en svärm av halvnakna vildar som med förvåning betraktade nykomlingarna. Nästa dag bröt man upp och marscherade på en stig fram över det nuvarande stadsområdet. Snart ljusnade skogen och man nådde vidsträckta majsod-

lingar, bortom vilka byns palissader höjde sig. Ännu längre bort såg man de imponerande sluttningarna från en mäktig bergsrygg. Långsamt gick vandringen upp mot toppen och därifrån, på 240 meters höjd, kunde Cartier skåda ut över en storslagen vildmark, där hösten i de blånande skogarna redan tänt sina flammor av rött och gult. Där han, den 3 oktober 1535, stod omgiven av sina bretagnare och de fjädersmyckade vildarna, ligga nu de förmögnares kvarter i Canadas största stad och med full rätt även torget Jacques Cartier.

Hochelaga var en intressant by. Den var omgiven av en tredubbel palissad, genom vilken förde en enda port, som kunde stängas med bommar. Invändigt hade man på flera ställen uppfört gallerier, där uppstaplade stenar lågo färdiga att vräkas ner på den anfallande. Själva byn bestod av femtio stora trähus, femtio fot långa och med tak av stora, sammanfogade barkflagor. Det inre bestod av en gemensam hall, där ett bål brann, och vid dess sidor enskilda rum för de olika familjerna. Uppskattningsvis antar man att byn ägt mellan tre och fyratusen invånare, alltså varit bebodd av en för indianförhållanden ganska stor stam tillhörande de nordliga majsodlande indianerna. Umgänget med dem artade sig till det bästa. En lam hövding bars fram för att Cartier skulle beröra honom och återge honom hälsan, och sedan kom man med döva och blindas. Cartier läste början av Johannesevangeliet för dem och gjorde korstecknet över dem. Sedan började han gävoutdelningen och denna anslående ceremoni slöts med trumpefanfarer. Rent geografiskt hade turen upp på det nuvarande Mount Royal — som givit staden dess namn — varit värdefull, ty indianerna hade pekat på Ottawafloden, en biflod till S:t Lawrence, och påstått, att den kom från kungariket Saguenay, där man hade överflöd av silver och guld, men där folket var synnerligen vilt. Cartier hade blivit nyfiken och noga utfrågat Donnacona om detta mystiska land. Denne hade också försäkrat, att han varit där och att landet inte endast var rikt på ädla metaller utan även på dyrbara stenar och — ruiner. Folket var inte vildar utan vita som fransmännen, de buro yllekläder och deras städer voro stora med många invånare. Sådana länder lågo också i söder, som inte hade is och snö och ägde härliga frukter, men där man, så vitt man visste, inte ägde något guld. Inte att förundra sig över att Cartier inriktade hela sitt intresse på detta nordliga rike, som kunde nås flodvägen på Saguenay, men ännu bättre på Ottawafloden.

Övervintringen blev svår, som vanligt när man hade att göra med ovant folk i dessa kyliga trakter och dödligheten i skörbjugg blev stor. Denna skulle ha krävt ännu flera offer, om man inte lytt indianernas råd att dricka ett avkok på barren och barken av den kanadensiska furan. Cartier berättar om verkningarna »att om alla läkarna från Louvain och Montpellier hade

varit tillstädes med alla Alexandrias läkemedel hade de inte kunnat uträtta så mycket på ett år, som det omtalade trädet gjorde på åtta dagar». Säkertligen skulle hela expeditionen omkommit om inte indianerna också hållit den med livsmedel.

På våren gjorde sig Cartier klar för hemresa, men för att ha vittnen med sig, som kunde berätta om guldlandet, tog han med list Donnacona och elva av hans män till fånga. Befolkningen blev våldsamt upprörd, men den och fångarna lugnades med löftet, att om ett år skulle de vara tillbaka och att de skulle behandlas väl. Hemresan gick denna gång genom S:t Lawrencebukts södra utlopp, varigenom man fick full klarhet om, att Newfoundland var en ö. Överfarten gick lyckligt och man landade i Saint Malo den sextonde juli, två månader och tio dagar efter avresan från Canada. Nyheten om den stora floden och om guldlandet väckte det största intresse i Frankrike, men de utrikespolitiska förhållandena medgävo ingen ny expedition just då. I Saint Malo gick Cartier, visserligen hedrad som få, men strängt arbetande och tyngd av bekymret att med sina knappa inkomster skaffa mat åt sina tolv indianer. När han i september 1538 appellerade till hovet för att få understöd, erhöll han verkligen ett mindre belopp och ett uppmuntrande brev att hålla ut. Han hade också glädjen, att under denna tid se tre av sina indianer vederbörligen döpta.

Efter krigets slut kom Cartiers stora chans. Frans I hade beslutat att denna gång skulle en ordentlig expedition utrustas och landet varaktigt besättas. Den 17 oktober 1540 utsågs Cartier till mästerlots på flottan, vilket betydde att han var ensam att bestämma om navigationen. Befälet över de soldater, som skulle utgöra styrkans huvuddel, gavs i januari nästa år till Jean François de la Roque, Seigneur de Roberval, som tappert tjänat under La Marck i Italien. Fem skepp lågo verkligen snart segelklara, vilket föranledde spanjorerna att sända en spion till Frankrike för att utröna för vilken region denna armada var avsedd. Spanjorerna erhöilo också en rapport, att flottan skulle avgå till ett land som hette Canada, där ett fort skulle byggas. Den gamle kloke kardinal-ärkebiskopen av Sevilla kunde därför skriva till en medlem av Indienrådet: »Deras motiv är, att de tro detta land vara rikt på guld och silver och att de hoppas göra vad vi gjort. Men enligt min åsikt misstaga de sig, ty hela kusten nedåt, så långt som till Florida, erbjuder inga rikedomar utom fisket. Till följd därav vill de slösa med ansträngningar och återvända med förlusten av det mesta av folket och nästan allt de tagit med sig.» Profetiska ord, ty det var precis vad som skedde!

Flottiljen låg segelklar med de benådade fångar, som voro ämnade att bli kolonister, ombord samt en del nötkreatur, getter och svin, när Roberval anlände. Men då han inte ville segla utan sitt artilleri och vinden var

god beordrade han Cartier att ta befälet och lyfta ankar. Själv ville han komma efter så snart kanonerna inlastats. Överresan tog inte mindre än tre månader med vattenbrist som följd, så att man var tvungen att vattna kreaturen med cider. Man anlände dock till den gamla övervintringsplatsen och där insamlade man flitigt mineralprover för att uppmuntra konungen. Själv begav sig Cartier än en gång upp till Hochelaga, som han emellertid fann avbränt av de allhärjande irokeserna. Där fick han emellertid veta, att ville han nå guldlandet måste han passera ännu två vattenfall vilket medförde att en marsch över land var nödvändig. En sådan kunde inte Cartier företaga av brist på folk varför han återvände. Om vad som under den närmaste tiden hände honom veta vi föga.

Roberval hade äntligen fått sitt skepp segelklart, men då det var för långt lidet på året för att våga seglatsen över oceanen slog han sig i stället på att plundra engelska handelsskutor på hemväg från Spanien. Ännu en sjörövare att införa i upptäckternas annaler! Först i april 1542 satte han segel efter en lyckad säsong och nådde efter två månader S:t John på Newfoundland, där han en morgon såg Cartiers flotta segla in, tydligen på hemväg. Man visade honom nu de »diamanter» och det »guldkvarts», man funnit, vilket allt mäktigt uppeggade honom. Roberval gav därför order, att Cartier skulle återvända till S:t Lawrence, men denne och hans folk hade fått nog, varför de avveko och seglade hem. Efter svåra öden och två övervintringar med skörbjuggen grasserande värre än någonsin avhämtades Roberval och resten av hans folk av Sanneterre och Cartier. Canadas första kolonisering hade misslyckats.

Kardinal-ärkebiskopen hade fått rätt; stora militära expeditioner i norr voro dömda att misslyckas. Canadas rikedomar skulle uppdagas först genom pälshandeln. Och här äro bankfiskemännen, som för en spottstyver tillhandlade sig de härligaste bäverskinn, föregångsmännen. Stundom riskerade någon av dem livet genom att övervintra på kusten, där de, som hade god hand med indianerna, verkligen överlevde. Först sedan denna rikedomskälla blivit känd skulle Frankrike återkomma och lyckas. Men för kronologiens skull måste vi nu från drömbilder av nordvästpassager och gyllene riken i norr vända oss till Nordamerikas södra del, där människor lika oförtrutet jagade efter andra märkvärdigheter.

UNGDOMSKÄLLAN OCH DE SJU STÄDERNA

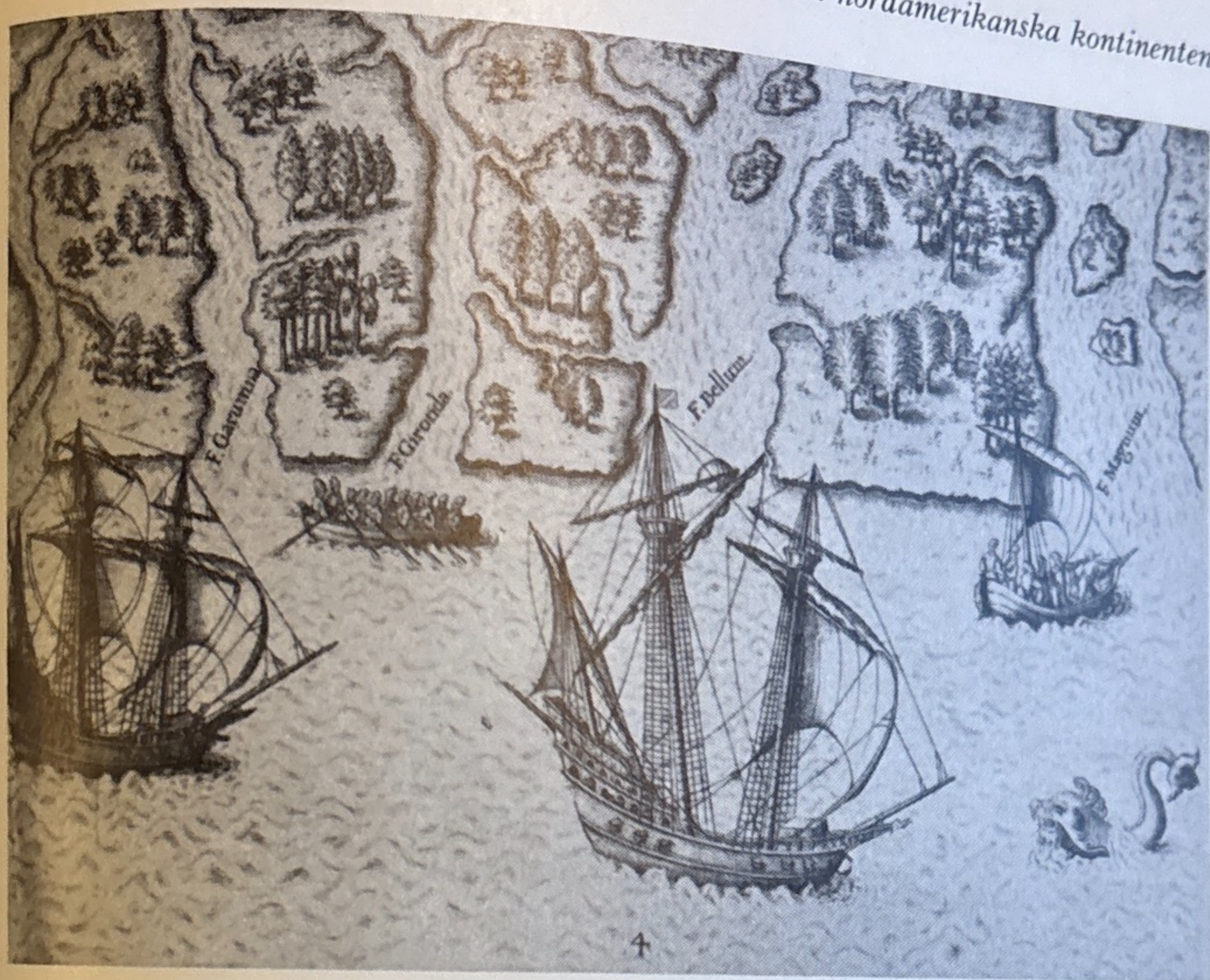
Vid tiden för Amerikas upptäckt drog en skara tainoindianer från Västindien över till Florida för att finna den kostliga källa, om vilken man överallt berättade att den låg på en ö i norr. Gubbar, som drucko av dess vat-

ten, återvunno sin förlorade ungdom och bara man baddade ansiktet därmed försvunno alla rynkor. En förbannelse tycks dock ha vilat över alla dem, som gingo att söka källan, ty dessa tainoindianer blevo genast underkuvade av de krigiska fastlandsindianerna ehuru de lyckades hålla sig kvar som en egendomlig halvfri koloni ett århundrade igenom.

Ponce de León var en adelsman som deltagit i Columbus' andra resa, och då han tidigare visat stor tapperhet under kriget med morerna blev han till lön för detta utnämnd till guvernör över Españolas östligaste del. Han hörde som alla andra på den tiden rykten om den guldrika ön Borinquen, som identifierades med det nuvarande Puerto Rico, och en rekognosceringstur dit visade att ryktet talade sanning. Det dröjde inte länge förrän han av spanska kronan utverkat ståthållarskapet över ön och där uppfört ett fort. Indianerna tillkallade dock hjälp från närgränsande öar och belägrade det, tills en större spansk avdelning anlönt, varefter ett fruktansvärt blodbad anställdes på belägrarna. De överlevande sändes som slavar till bergverken. Sedan samlade Ponce de León stora rikedomar och när en annan i hans ställe utsågs till ståthållare tröstades han med en liknande post på Bimini, ungdomskällans ö, som emellertid hade det felet, att den ännu inte var upptäckt.

Ponce de León var en egendomlig man, romantisk och äventyrslysten men styvsint. Han närmade sig nu de sextio och hans biografer sticka inte under stol med, att han ända till den tiden haft sin största lust i äventyr med unga indianskor, som i månljusa tropiknätter sjöngo och dansade sina sinneseggande areytos för honom. Lusten för amorösa äventyr ägde han väl fortfarande, tyvärr dock inte kraften. Men genom ungdomskällans vatten skulle det bli annorlunda. Han hade sett den på gamla gravyrer med dess bubblande vatten skimrande i ett vårlandskap och alltid — något högst betecknande — i bakgrunden en kärleksscen. Ponce de León råkade ut för vad vi kalla önsketänkande. Han önskade dricka av vattnet och såg sig själv redan i bakgrunden av tavlan med Venus utbytt mot en ung indianska. Därför stack han en dag i mars (möjligen april) 1513 ut från Puerto Rico med två karaveller och en brigantin. Ombord befann sig också den duglige lotsen Antonio de Alaminos.

Så mycket trodde man sig veta att Bimini skulle ligga något norr om Bahamaöarna och dit seglade man först varvid man bl. a. besökte Guanahani. Det ligger något tragikomiskt över detta sällsamma tåg, där skäggiga, allvarliga spanjorer drogo från ö till ö girigt drickande ur varje vattendrag. I sin iver gingo de så långt, att de rent av badade. På palmsöndagen siktade man en låg, palmbevuxen strand, som man dels på grund av kustens frodighet, dels på grund av dagens spanska helgonnamn döpte till Pascua Florida. Även här drack man girigt ur källorna, men utan synbar effekt. Väl

Spanska skepp utanför Floridas kust med de fem floderna Charenta, Garumna, Girunda, Bellum och Grandis.

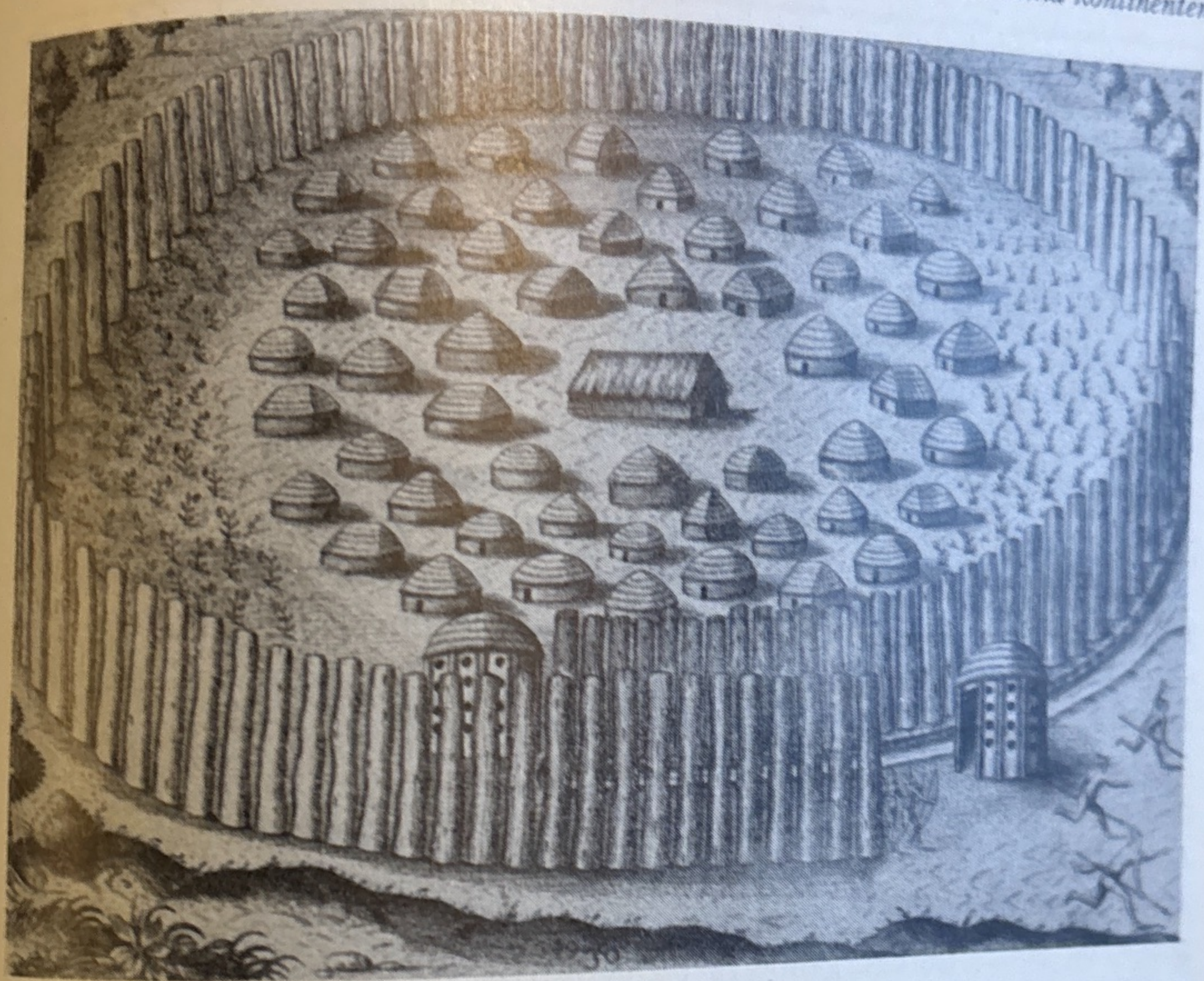
ombord följde man landet, som man trodde vara en stor ö, uppåt dess ostkust tills man kommit något norr om gränsen till den nuvarande staten Georgia. På återresan upptäckte man Golfströmmen, som där var så stark att skeppen trots medvind inte kunde forcera den om man inte höll sig tätt under land.

Kustbebyggarna, de s. k. calusaindianerna, voro redan från början fientligt inställda och pilarna från deras stora bågar hade en aldrig dittills skäddad genomslagsförmåga. Bättre blev det inte sedan man kommit in i den labyrint av låga korallöar, de s. k. Cayos eller Keys, som likt en lång kedja sträcker sig mot Cuba. De utgöra för etnologen en viktig fyndkälla, ty kalkjorden där har liksom Perus ökensand bevarat talrika kulturrester från calusaindianerna, som redan uppnått ett visst välstånd genom att plundra strandade spanska skepp och som längre fram utvecklade sig till fruktade sjörövare. Efter en dags kamp i kanoter tvungo de spanjorerna att dra sig undan. Efter att ha seglat ett stycke uppåt Floridas västkust återvände expeditionen till Puerto Rico, där ondskefulla människor konstaterade, att Ponce de León nu hade ännu flera rynkor i ansiktet än förut. Geografiskt viktig hade emellertid denna underliga resa varit, därför att man upptäckt Bahamakanalen mellan öarna med samma namn och Florida, vilket betydde

en kortare och säkrare väg från Spanien till Cuba. Det koloniseringsförsök som Ponce de León flera år senare gjorde i Florida misslyckades och han dog kort därefter av ett sår, som han erhållit i strid med indianerna.

Även den otursamme Pánfilo de Narváez, som förlorat sin prestige och ett öga i kampen mot Cortez, hade lyckats bli utsedd till ståthållare över Florida och andra »obebyggda länder», varför han i april 1528 med fem skepp ankrade vid dess västkust. Även han trodde på den eviga ungdomens källa. Sedan trupperna debarkerat fick eskadern order att följa efter längs kusten. Men när han efter ett lika strapatsrikt som resultatslöst tåg in i landet återkom, hade skeppen redan återvänt till Cuba, då man trodde honom förlorad. Situationen hade nu blivit synnerligen kritisk för de tvåhundra femtio spanjorerna, avskurna som de voro från all förbindelse med kolonierna. Med en färdighet som uppväcker beundran ordnades genast ett par primitiva smedjor och av rustningar och vapen smiddes spik och annat, så att man på rekordtid hade timrat ihop fem båtar var och en i stånd att rymma 50 man. Avsikten var att med dessa segla västerut och följa kusten tills man kom till Mexico, där man hade landsmän. Resan blev ett inferno med stormar, vatten- och proviantbrist. Dess krönikör är den Alvar Núñez Cabeza de Vaca, som längre fram företog en resa till Paraguay. Havsströmmar och stormar skilde båtarna åt; den sista med de Vaca ombord kastades med sin halvdöda besättning upp på den ö i Texas, där Galveston nu ligger. Folket ombord på en annan båt hade också haft lyckan att rädda sig i land ett stycke därifrån och återförenades med kamraterna. Sedan fyra sänts landvägen till Mexico, voro 24 man kvar. De mottogos gästfritt av coaqueindianerna, ett storvuxet, kraftigt folk, som hade den barbariska seden att genomborra underläppen och bröstet under bröstvårtorna och sticka långa pinnar i hålen. Ön döptes av spanjorerna med det talande namnet Isla de Malhado, Olyckans ö.

På våren bröto de upp, men de Vaca var för sjuk att medfölja. Av dem som ämnat sig till Mexico kommo snart tre tillbaka, bland dem negern Esteban; den fjärde hade dödats av indianer. De Vaca hade emellertid då tröttnat på sitt för en spanjor ovärdiga sätt att leva, då han själv var tvungen att skaffa sig mat, och flytt till fastlandet. Där skulle han snart finna en mindre ansträngande sysselsättning som vandrande krämare mellan de sins emellan fientliga stammarna, som alltid ansåg en neutral mellanhand som en välkommen gäst. Sex hela år skulle han tillbringa bland indianerna i sydliga Texas och som dessa nu äro utdöda är hans beskrivning av dem ovärderlig för vetenskapen. Han är också den förste, som berättar om ett slags »kor», till storleken som de spanska men med »långt hår och små horn». Köttet är välsmakande och av huden gjorde indianerna mantlar, mockasiner och sköldar. Det är första gången amerikansk bison omtalas i litteraturen.

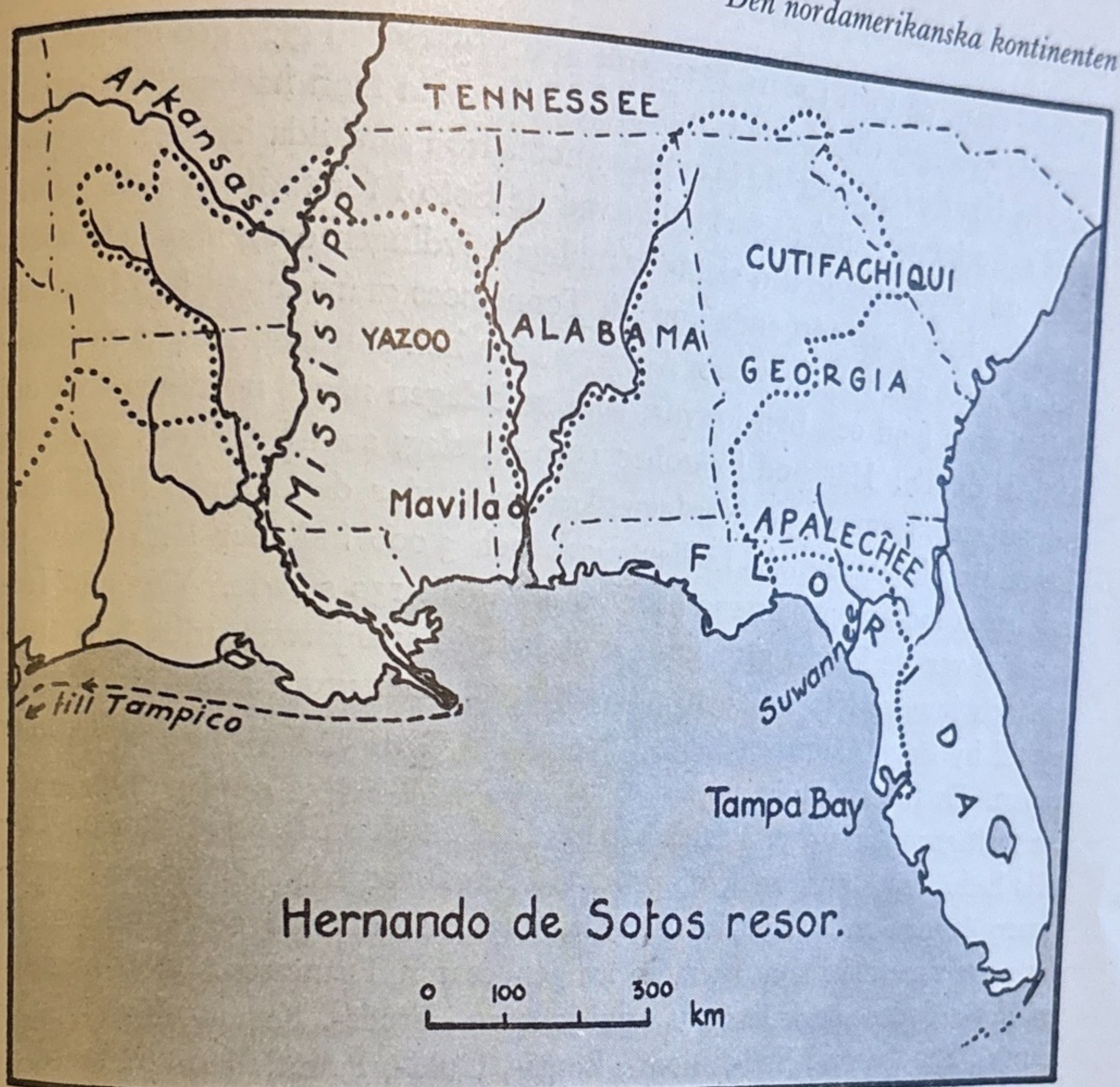
En indianstad med sin höga palissad i Florida. Efter Th. de Bry, *Americae*.

Spanjorerna och negern började alltmera att betraktas som rena slavar tills de genom en djärv kupp lyckades fly. Snart fingo de och i all synnerhet de Vaca anseende som stora medicinmän, vilket medförde att de efter en lyckad kur erhöilo rikligt med mat men eljest nödgades livnära sig av kaktusfikon och vilda frukter. Kläderna voro för länge sedan utslitna varför de gingo nästan nakna. De Vaca skaffade mat också genom att tillverka kammar och flätade mattor, som han sedan sålde. De hade redan passerat apachernas område och slutligen nått puebloindianernas med deras stora odlingar av majs, bönor och bomull, som i dessa torra trakter endast kunde utvinnas genom konstbevattning, vilken förvandlat delar av öknen till stora oaser. Deras byar, på spanska kallade pueblos, voro uppförda av saltorkad lera och husen sammanbyggda till väldiga komplex, som resa sig terrassförmigt. De hade lyckats skapa den högsta kultur som någonsin uppnåts av nordamerikanska indianer. Härifrån strövade de Vaca och hans kamrater, efter åtta långa år en av de spanska utposterna nära Kaliforniaviken, varigenom de genomfört en av de märkligaste resor över land vi känna och som skulle lämna värdefullt etnografiskt resultat. Geografiskt är de Vacas

bok mindre värdefull, ty man har svårt att med utgångspunkt från hans berättelser identifiera de orter han besökt. Man har kallat honom och hans kamrater för nesliga, då de trots alla sina lidanden, envist fasthöllo vid att Florida, som då omfattade hela sydöstra delen av Nordamerika, var världens rikaste land och därigenom drogo många andra i fördärvet. Nu förhåller det sig, som vi skola finna, inte alldeles på det viset och även om så varit är det inte underligare än att de Vaca i sin bok beskriver, hur han genom sina mirakelkurer uppväckt folk till livet. Ty när det gällde Florida var allting möjligt för de stackars uslingar, som i årtal slitit sig fram svältande och nästan nakna. Vem visste om inte trots allt de gyllene städerna eller ungdomens eviga källa skulle uppenbara sig bakom nästa kulle?

Under det de Vaca var i Spanien skrev han i sin bok: »Här har jag endast präntat ner om mina misslyckanden; men det finns något annat som jag endast skall berätta för konungen». Denna historia flög från palats till palats, från värdshus till värdshus genom hela Spanien och i sin enklaste form lät den sålunda: »Vaca vet någonting om fabulösa rikedomar i Florida, som han endast vill berätta för konungen.» I denna version fick Pizarros löjtnant Hernando de Soto höra historien, när han med 180 000 dukater återkommit från Peru till Spanien. Han levde där i stor stil med sin förmögna maka, en dotter till den gamle räven Pedrarias Dávila. När man fick veta att de Soto ämnade sig till Florida uppstod en fullkomlig feber att få följa honom. Gamla slott, vingårdar och hemman slumpades bort, ända från Portugal kommo frivilliga för att förena sig med honom. Och i maj 1539 anlände han med sin armada till Floridas kust.

Hernando de Soto var efter den tidens sätt att se en förnämlig riddaretyp, tapper, taktfull och ädel. Som krigare ansågs han som den andre i Amerika. Han hade lyckå även i döden, ty hans öden skulle skildras av halvincaindianen Garcilaso de la Vega i *La Florida; Historia del Adelantado Hernando de Soto*, en av den tidens förnämligaste böcker. Landstigningen skedde i en bukt som spanjorerna kallade Espíritu Santo (Tampa Bay) och vid mönstringen kunde företagets ledare med ett belåtet leende konstatera, att maken till här fick man leta efter — sexhundra man stark och av dem tvåhundra fullt beridna. Med vimplarna flygande från de långa lansarna och i lysande rustningar drog skaran in i urskogens skymning. Slavjakten började genast, ty man behövde folk för att stöta majs och följa trossen. Under en sådan fick man plötsligt syn på en underlig figur bland indianerna. Han var naken och hade efter landets sed underarmarna tuerade. Då ryttarna med fällda lansar bröto fram mot honom ropade han på spanska: »Jag är kristen, döda mig inte och heller inte dessa indianer, ty de ha frälst mitt liv!» Det var ännu en efterlevande från don Pánfilos expedition, Juan Ortiz från Sevilla, som hade tagits tillfånga av indianerna

Karta över Hernando de Sotos resor på Nordamerikas fastland.

och levt bland dem i tolv år. Han blev sedan en pålitlig tolk, men avled under expeditionens gång. Han var även sanningsenlig, ty när man frågade honom, om det fanns guld eller silver, svarade han, att det kände han inte till, ty han hade endast sett en obetydlig del av landet.

Det var en fruktansvärd terräng att forcera, ty Floridas västkust består delvis av myrar av sumpcypresskogar med förrädiska gungflyn. Proviant-svårigheter gjorde sig också gällande, trots att man på gammalt beprövat conquistadormaner drev en svinjord med sig. Befolkningen utplundrades hänsynslöst, och motstånd slogs blodigt ner. I närheten av Suwannee River kom det till en drabbning, varefter de tillfångatagna indianerna slo-gos i bojor som slavar, och då de gjorde ett försök att återfå friheten blevo de yngre och arbetsdugligare än skarpare bevakade under det de övriga helt enkelt bundos vid pålar och skötos till döds med pilar.

I Apalechee beslöt de Soto att övervintra, då landskapet var rikt på livs-medel. Av en indian hörde han talas om en drottning, som regerade i ett land rikt på pärlor och där det också skulle finnas något guld. Mot detta

siktade man, då man i mars 1540 bröt upp. Marschen gick genom det nuvarande Georgia till landet Cutifachiqui, där man fann härliga äkta pärlor särskilt hos de balsamerade liken, som nedlades i särskilda hyddor vid vilka man satte korgar med pärlor. Men vad de Soto i första hand ville ha var guld, och medtagande den sköna kvinnliga hövdingen drog han mot nordväst, där han synes nått ända upp till Tennessees gräns innan han böjde av mot sydväst och tågade genom Alabama, där han slutligen nådde choctaw-indianernas land och byn Mavila, som är belägen något nordligare än det nutida Mobile. Här stod i oktober 1540 ett slag, som betecknas som den största indiankampen på Nordamerikas mark, där den tappre hövdingen Tascalusa blev besegrad. Mellan 2 000 och 3 000 indianer lågo döda på valplatsen medan spanjorerna hade 20 döda och 150 sårade. Värre än förlusterna var att Mavila gått upp i lågor, varvid spanjorerna mist hela trossen och hundra kilo av de rövade pärlorna. Dessutom ilade löpare från by till by längs Alabamas floder för att kalla muskogiernas förbund under vapen. De Soto fann det nu klokast att retirera mot norr, där han inrättade ett torftigt vinterkvarter i chickasaernas land i trakten av övre Yazoo. Hittills hade resan huvudsakligen präglats av flodövergångar, den ena besvärligare än den andra, ibland vadande, ibland simmande och stundom på broar »geometriskt konstruerade» av guesaren Francisco. Och namnen på dessa floder speglade deras upplevelser — Freds-, Kanot-, Kors-, Infödings-, Sandbanks-, Snö-, Blom-, Bergs-, Guld-, Palmfloden etc.

När de på våren skulle bryta upp drabbades de av en fruktansvärd olycka. Spanjorerna hade nämligen av sina värdar krävt 200 bärare och dessa svarade med att sätta eld på deras vinterkvarter, varvid elva man omkommo jämte flera hästar och en hel del av utrustningen. Indianerna anföllo emellertid inte omedelbart, varför man fick tid att av järnskrotet smida nya vapen. Därpå bröt den sammansmultna skaran upp och tågade västerut. Efter en veckas forcerad marsch nådde man en oerhört stor flod (Mississippi), som övergicks i båtar. Detta torde ha skett ovanför Arkansas' mynning. Sedan överskeppningen lyckligt genomförts, ställdes kosan mot norr och därefter mot nordväst och väster. Denna irrfärd efter guld torde ha försiggått inom den nuvarande staten Missouris område. Befolkningen här var fåtalig och okrigisk och så fattig, att man näppeligen kunde tänka sig att det drömda El Dorado var beläget här. Längst bort i väster hade man t. o. m. träffat på rena nomader, som bodde i tält och helt livnärde sig av jakt.

Äntligen var det slut även med de Sotos tillförsikt, varför han återvände till Mississippi. Här vid denna flodernas fader avled denne de många flodernas besegrare, och symboliskt nog sänkte spanjorerna hans kropp i vattnet för att rädda hans skalp undan indianernas hämnd. Resten av expeditionen

Floridaindianerna var de första bland de folk spanjorerna kom i kontakt med, som brukade ta sina fienders skalper. Dylika ses fästade vid de pålar, kring vilka indianerna utföra sina rituella krigsdanser. Efter Th. de Bry, Americae.

nen, som smält samman till 311 män, räddade sig på sju båtar nedför floden och anlände efter en vågsam, besvärlig resa till det nuvarande Tampico i Mexico. Detta skedde i september 1543.

En stor upptäckt hade man gjort väster om Mississippi: bruket av skalpering. Denna egendomliga sedvänja, som långtifrån var utbredd över hela kontinenten, iaktogs under en strid med quapaindianerna. Skalpering är utomordentligt sällsynt i Sydamerika och var i Nordamerika huvudsakligen inskränkt till de östligare delarna. Först sedan de vita kolonisterna börjat utbetala premier för tagna skalper skulle detta barbariska skick snabbt sprida sig över halva Nordamerika. Genom dessa floridafärder hade faktiskt indianerna för en gångs skull vunnit mera än de vita. Ty de hästar som ibland slet sig för att njuta friheten på de gräsrika prärierna förökade sig snabbt, indianerna infångade dem sedan och lärde sig rida. Genom att de kunde följa bisonhjordarna till häst förändrades hela deras livsföring.

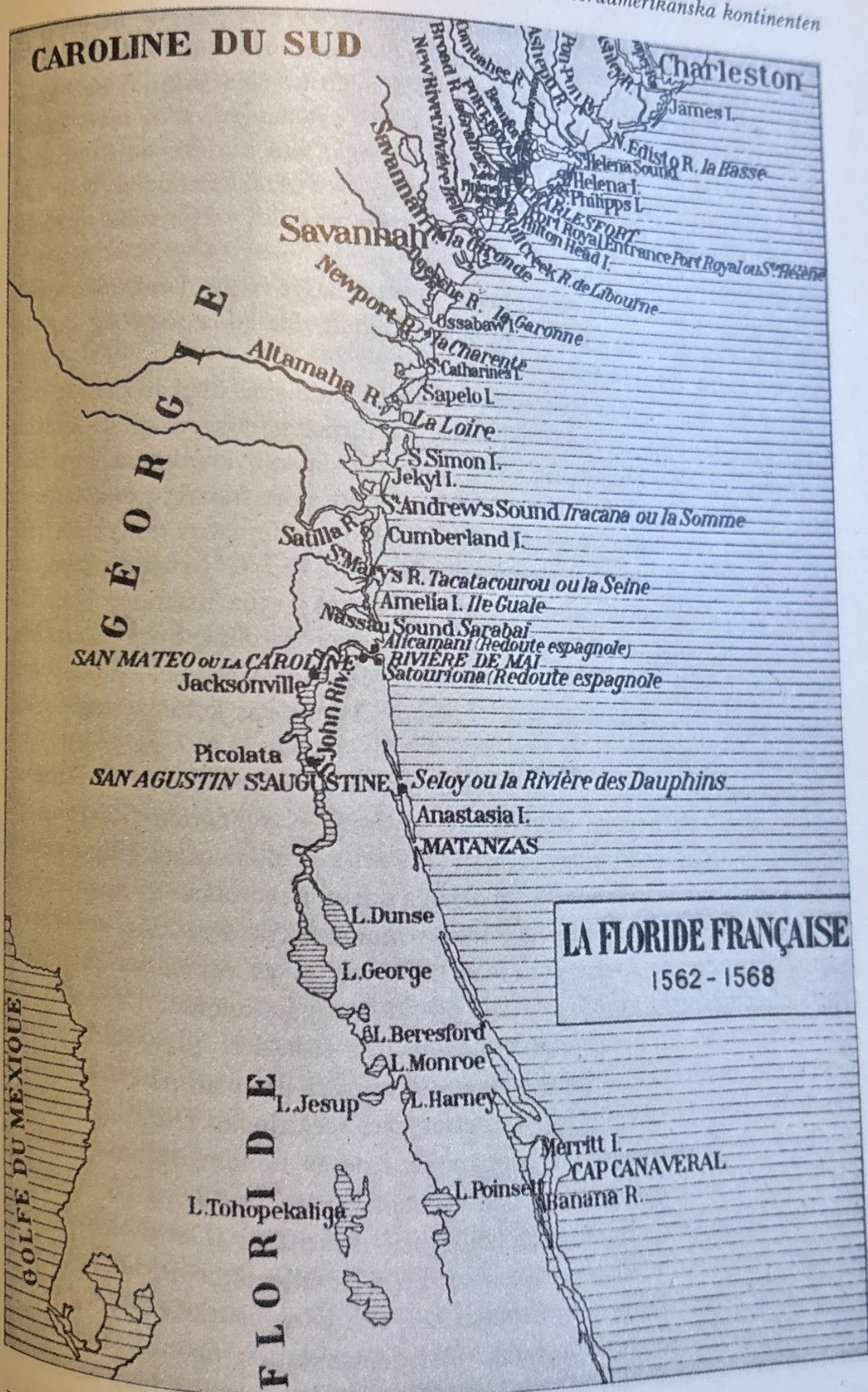
Medan nu somliga letade efter ungdomskällor och andra efter El Dorado började småningom frågan om De sju städerna dyka upp. Trots de lidan-

Vår väg genom världen

den man fick undergå i dessa magra landsändar, tappade man inte modet. En munk Juan de la Asunción tycks ha framträngt så långt norrut som till Gilafloren i Arizona och hans rapporter voro ganska tillfredsställande. Mexicos vicekonung Mendoza hade inköpt negerslaven Esteban, som varit med de Vaca, och denne fick nu order att inställa sig hos franciskanerbrodern Marcos de Niza, som tidigare varit i Peru och som nu utsetts till ledare för den lilla rekognosceringstrupp som från Mexico skulle dra mot norr. Man startade år 1539. Negeren sändes i förväg och han kunde snart inberätta att i det första land han nått lågo De sju städerna, alla enade under samma härskare. Husen voro där flera våningar höga och prydda med turkoser. Den första byn kallade han flera gånger sig en uppfattning. På vägen nåddes han ligaste pueblo. Som broder Marcos ställde sig på grund av sitt fortsatta utan norr för att med egna ögon bilda sig en uppfattning. Efter vad jag kunde av budet att Esteban blivit ihjälslagen på detta område, inte fortsätta utan för landets kvinnor. Munken vågade, trots att han enligt sina klosterlöften bort vara en relativt ofarlig person på grund av sitt fortsatta utan nöjde sig med att skåda ut över det förlovade landet. »Efter vad jag kunde upptäcka från det ställe, där jag tagit plats för att speja», skrev han, »är staden ännu större än staden Mexico.» Därefter företog han återresan som försiggick »med långt mera rädsla än mat».

Mera behövdes icke för att pratet om silverfloder, opalberg och palats med diamanter som fönsterrutor skulle komma i gång. En expedition utrustades under befäl av Vásquez de Coronado, som 1540 bröt upp med en här av 1000 spanjorer samt indianska hjälptrupper. Man passerade Sonoradalen i Mexico, gick över Gilaflorens mellersta lopp, fortsatte utmed Coloradoplatåns rand och marscherade sedan under många mödor upp på själva den ödsliga högslätten, ett imponerande men sterilt landskap. Besvikelsen blev oerhörd, då Civola äntligen kom i sikte. Ett ögonvittne skriver »att därvid utstöttes sådana förbannelser mot broder Marcos, att jag ver »att Gud må bevara honom för dem». Pueblon kunde endast ställa upp 200 krigare, varför den stormades. Härifrån underlade sig Coronado sedan landet och utsände patruller för att utforska längre bort belägna ängder. En nådde ända bort till Tusayan där hopiindianerna bodde, och Cardenas var den förste vite man som skådade Coloradoflorens stora kanjon, ett av världens mest storartade naturscenerier. Ned till dess botten lyckades hans män emellertid inte, trots lofvärda försök, tränga.

Själv fortsatte Coronado med huvudstyrkan fram till landskapet Tiguex och puebloindianerna vid Pecosfloden. Här berättade en indiansk slav om ett avlägset land, Quivira, som låg i nordöst och där guld var så allmänt, att när konungen höll sin siesta under ett träd pinglade guldklockor i grenarna honom till sömns. Naturligtvis borde ett sådant land erövrats, varför

Karta över de franska upptäcktsområdena i Florida och längs Nordamerikas västkust.

Coronado i april 1541 lämnade sitt vinterkvarter och trängde ut på prärierna, där de nomadiserande, bisonjagande stammarna bodde. Dessa som ännu inte ägde några hästar flyttade med hjälp av sina kvinnor och hundarna, som drogo en släpa bestående av två tältstänger, som man kunde binda bördor på. Dessutom tjänstgjorde unga, feta hundar som uppskattad kalasmat. När man äntligen kommit över Arkansasfloden och nått Quivira fann man endast något koppar men intet guld, varför man anträdde återmarschen.

Vad alla dessa expeditioner funnit var ett relativt fattigt land, men guldryktena hade dock ur geografisk synpunkt haft det goda med sig att det inre av södra Nordamerika utforskats.

Men det fanns andra än spanjorerna, som hade sina blickar riktade mot detta Florida, som de spanska politikerna förmädet nog ansåg sträcka sig ända upp till New Foundland. Vad värre var, dessa nykomlingar voro kättare. Amiral Coligny hade länge drömt om ett stort franskt-protestantiskt välde i den nya världsdelen. År 1555 försökte han finna en tillflyktsort för sina nödställda trosbröder genom en koloni vid Rio de Janeirobukten, ett försök som dock portugiserna omintetgjorde. År 1562 utsändes Jean Ribault från Dieppe, som i sydliga delen av Nordcarolina byggde ett litet fäste som han kallade Fort Charles eller Munitio Carolina — det första upphovet till den nuvarande statens namn. Även detta koloniseringsförsök misslyckades dock.

Tre år senare anlände en ny skara hugenotter under ledning av René de Laudonnière och byggde ett fort vid mynningen av floden St John på nordligaste delen av Floridas östkust. En del av kolonisterna gingo genast till sjöss som sjörövare, men större delen av dem blevo tagna av spanjorerna och hållna som slavar under det fransmännen själva avrättade anföraren. Pedro Menendez de Avilés, som man kallat en bov av värsta conquistadortyp, hade emellertid av Filip II fått rätt att anlägga kolonier i Florida och då han anlände dit, lyckades han genom list, förräderi eller våld få i sin hand samtliga fort och ta fransmännen tillfånga så när som på ett litet fåtal. Bland dem var Jacques le Moyne, efter vars teckningar Dietrich von Bry (de Bry) gjorde sina berömda kopparstick i de av honom utgivna Ribaults och Laudonnières resor. Efter den fruktansvärda massakern på hugenotterna lät Menendez uppsätta en tavla med inskriften: »Detta skedde eder inte som fransmän utan som kättare». En över all måtta oridderlig handling hade förvisso därigenom begåtts, ord och eder brutits. Men politiskt kan verkligen Menendez försvaras. Att fransmännen ögonblickligen gått till sjöss som pirater kunde han visserligen inte veta, men han kände väl till hur dessa »corsarios luteranos» härjat på stråkvägarna mellan Spanien och Flandern, runt Azorerna och Kap Vincent samt i Karibiska havet. Att

ha folk av detta oförvägna blod boende invid Bahamakanalen, där hans herres silverflottor passerade, var en ren omöjlighet.

Samma år, 1565, grundade Menendez S:t Augustine, den nordliga kontinentens äldsta stad, som förblev ointagen då Dominique de Gourgues med raseri i hjärtat kom seglande för att hämnas sina fallna trosbröder. Bland annat lyckades han med indianernas hjälp överrumpla och intaga tre små fort vid S:t John och nu fick Florida uppleva en ny massaker och se en ny minnestavla, på vilken stod skrivet: »Detta skedde eder inte som spanjorer utan som mördare.» Menendez' massaker hade för övrigt gjort honom impopulär i hela den protestantiska världen, ty då Francis Drake längre fram i tiden kom seglande till Västindien passade även han på att göra ett anfall mot spanjorerna i Florida. Det lyckades emellertid dessa att trots alla överfall behålla landet i sin hand.

FRANSMÄNNEN SÄTTA SIG FAST I CANADA

Vad guldet betytt för Sydamerikas utforskande har bävern betytt för Canadas och de norra och västra staterna i U. S. A. Denne förnäme gnagare, som når en längd av 4/5 m, den fjällbeklädda paddelliknande svansen inte inräknad, var en gång utbredd över hela Nordamerika med undantag för den del av prärien, där ask, poppel, al och andra lövträd, av vars bark den livnär sig, saknas. Särskilt för indianerna i norr spelade bävern en mycket stor roll, vilket inte minst framgår av deras myter och riter, på grund av köttet, pälsen och bävergället. Detta senare, som redan för 2 400 år sedan av Hippokrates och Plinius prisas för dess goda medicinska verkningar, brukades av indianerna som en universalmedicin. Den feta svansen var inte endast en högt skattad kulinarisk njutning utan dess fett användes också mot reumatism och förfrysningsskador. Klorna ingick i medicinmannens rituella utrustning, de väldiga, mejselformade framtänderna, med vilka bävern på en kort stund gnager av en decimetertjock stam, brukades som verktyg.

Den mest genomgripande förändringen i indianernas liv skulle dock pälsen åstadkomma, sedan den blivit bytesobjekt i handeln med den vite mannen. Silkesmjuk och varmt brun i olika nyanser upphöjdes den redan tilligt till värdemätare, så att på ett bäverskinn gick tre av mård o. s. v. och för den erhöll man åtminstone i regel ett bestämt mått av de vitas varor. I början voro konjunktursvängningarna också små, ty skinnen voro högt skattade i hela Europa, där de användes till hattar. Vanligen togos bäverskinnen om hand av de skickliga hugenottiska hantverkarna i La Rochelle